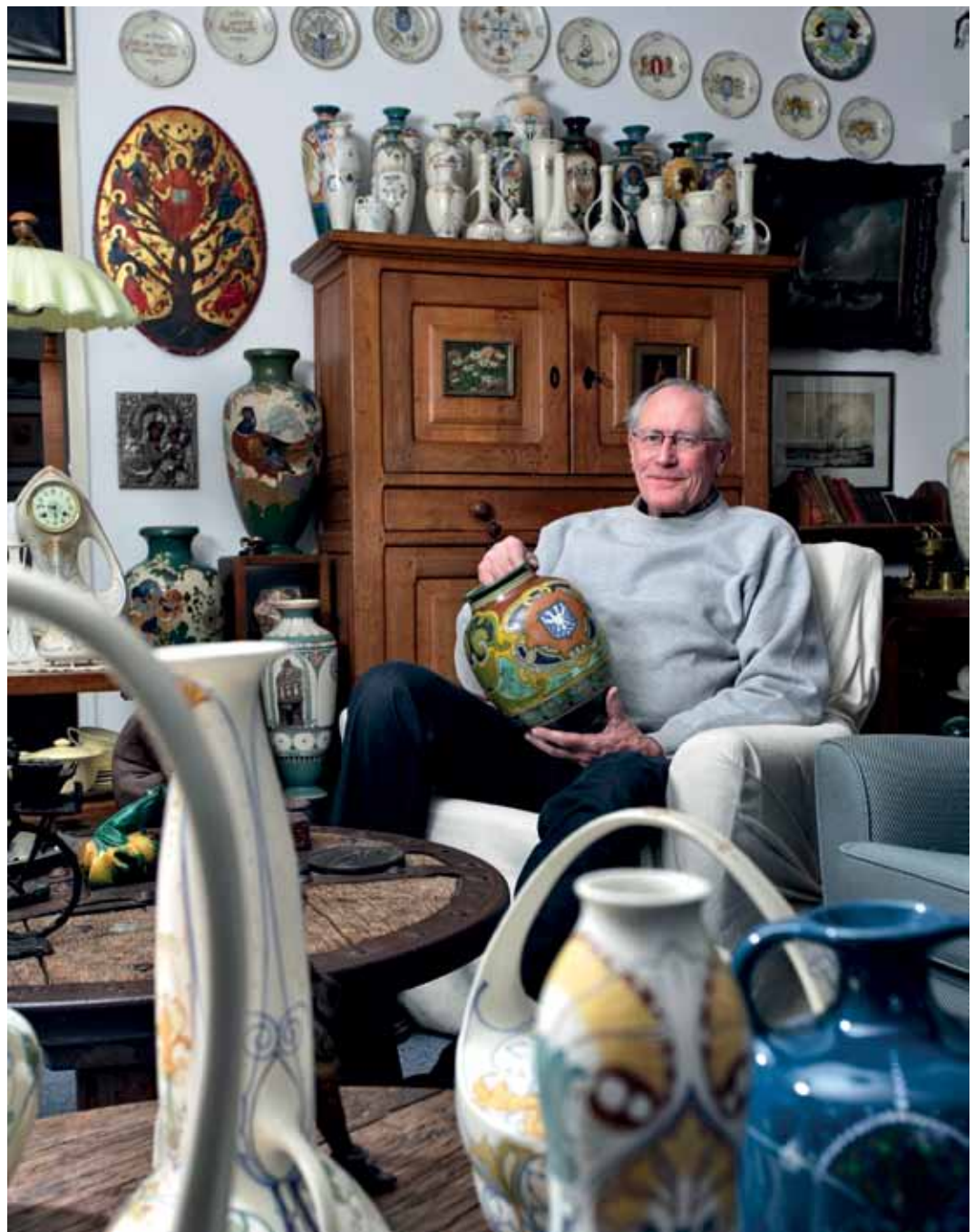

Collectie Steenaert

Arnhemsche Fayencefabriek

Ontelbare handbeschilderde vazen, bloempotten, pendules, lampenvoeten, kandelaars, wandborden en serviezen vinden vanuit de Arnhemsche Fayencefabriek tussen 1907 en 1934 hun weg over de hele wereld. Benno Steenaert, orthopedisch chirurg in ruste, slaagt er desondanks in een verzameling bijeen te brengen die zijn weerga niet kent: de Collectie Steenaert. Op bezoek bij een hartstochtelijk verzamelaar.

TEKST: MARIËTTE SCHRADER

Benno Steenaert (85) woont slechts luttele kilometers van de voormalige Arnhemsche Fayencefabriek vandaan. “Welkom in het woonhuis van een verzamelaar”, klinkt het als de voordeur open zwaait. Dat is niets te veel gezegd want alle vertrekken blijken te zijn gevuld met kleine en grote verzamelingen, waarvan de Collectie Steenaert de meest prominente is. Van de salon tot de serre, van de plint tot het plafond: geen plekje is onbenut gelaten. Het duizelt de bezoeker voortdurend. Alleen in de royale studeerruimte waar het interview plaatsvindt, staan op het tafelblad geen kunstvoorwerpen uitgesteld. De lamp erboven is afkomstig uit het restaurant van Musis Sacrum, de plaatselijke concertzaal, en verwijst subtiel naar de vroegere functie van het vertrek: voordat Steenaert ruim 25 jaar geleden in de ban raakt van keramiek uit de Arnhemsche Fayencefabriek, was dit de eetkamer.

Eerste aanschaf

“Het begon allemaal met een vaasje dat ik enkele jaren voor mijn pensionering op een rommelmarkt kocht”, vertelt Steenaert terwijl hij enkele publicaties over zijn collectie opzij schuift. “Tweehonderd gulden kostte het. Dat had ik er graag voor over want zowel het eenvoudige model als de kleurrijke, gestileerde beschildering spraken mij aan. Bovendien intrigeerde de onderzijde me. Onder een eenvoudig haantje stond ‘Arnhem Holland’, een aanduiding die me toen nog niets zei. Ik besloot dan ook naar de betekenis op zoek te gaan.”

Al gauw ontdekt Steenaert dat het om het merkteken van de Arnhemsche Fayencefabriek gaat die tussen 1907 en 1934 aan de Amsterdamseweg in Arnhem heeft gestaan. Deze is opgericht door Klaas en Jacob Vet. De broers zetten hiermee hun plateelfabriek uit Purmerend voort die in 1906 door een brand in de as is gelegd. De modellen en mallen blijven echter gespaard en zijn in Arnhem opnieuw in productie genomen. Ook de losse letters en cijfers geven hun geheimen prijs. Ze verwijzen naar decornaam Marantha, genoemd naar een Perzische bloem; naar het schildersmonogram van Philip van Praag, die tussen 1913 en 1917 als

decorontwerper en plateelschilder voor de fabriek werkte; en naar het model, een vroeg ontwerp van Klaas Vet. De Collectie Steenaert is geboren.

Stroomversnelling

Steenart stroopt rommelmarkten af, koopt op beurzen en via internet, en bouwt daarnaast een internationaal netwerk aan contacten op. Aanvankelijk groeit de collectie traag, want Steenaerts werk als orthopedisch chirurg vergt veel tijd. Maar na zijn pensionering in 1997 raakt zijn verzamelwoede in een stroomversnelling. Steeds vaker vinden sier- en gebruiksvoorwerpen, afkomstig uit alle windstreken, de weg naar zijn woonhuis. Momenteel omvat de collectie meer dan tweeduizend objecten. Daarmee geeft deze nagenoeg een compleet beeld van wat de Arnhemsche Fayencefabriek ooit aan modellen en decors heeft gemaakt. Steenaert: “Het betekent dat ik mijn doel als verticaal verzamelaar, dat is iemand die alles van één verzameling wil kennen en bezitten, heb bereikt.” Over de totale waarde van de collectie laat hij zich niet uit. Wel geeft hij aan dat toen hij met zijn verzameling begon, de prijzen nog schappelijk waren. “Het aanbod was groot en er bestond weinig belangstelling voor. Dat is veranderd. Door het huidige aantal verzamelaars in binnen- en buitenland, is het moeilijker om goede objecten te verwerven. Deze behouden wel hun waarde. Neem mijn allereerste aanschaf, een vaasje waarvoor ik in 1989 tweehonderd gulden neertelde. Het zou nu tweehonderd euro kosten.”

Behalve als een hartstochtelijk verzamelaar en vakkundig restaurator staat Benno Steenaert bekend om de wetenschappelijke wijze waarop hij zijn collectie heeft ontsloten en beschreven.

Arnhem

Waarom de Gelderse hoofdstad als vestigingsplaats is gekozen, is niet helemaal duidelijk maar Steenaert heeft hiervoor wel een vermoeden: “Klaas en Jacob Vet kenden Arnhem omdat zij er kennissen hadden wonen. Zij wisten dat er in 1907 geen aardewerkindustrie meer bestond, in tegenstelling tot in Purmerend waar na de brand nog drie andere fabrieken waren overgebleven. De infrastructuur was goed. Zo kon bijvoorbeeld turf, nodig om de ovens te stoken, gemakkelijk in grote hoeveelheden over het water worden aangevoerd. Arbeiders waren in groten getale aanwezig en de rijke bovenlaag, waaronder veel Oud-Indiëgangers, zou waarschijnlijk nog meer klanten opleveren.”

links
Benno Steenaert thuis te midden van zijn verzameling. Foto: Jan van Esch.

boven
Vaas uit de Arnhemsche Fayencefabriek. Ontwerper Dirk Straus. Circa 1900-1925.

Sierlijk

Als Klaas en Jacob Vet hun plateelfabriek in 1903 in Purmerend beginnen, beschikken ze al over de nodige keramische ervaring. Klaas heeft deze opgedaan als modelleur bij Plateelbakkerij De Distel in Amsterdam, Jacob als plateelschilder bij de Wed. N.S.A. Brantjes & Co in Purmerend. Het gegoten sier- en gebruiks aardewerk dat de broers op de markt brengen, is eenvoudig en sierlijk van vorm, en voorzien van gestileerde, naturalistische decors zoals bloemen en vlinders in donkere en lichte kleuren. Dit vindt gretig aftrek. Reden om met de Arnhemsche Fayencefabriek op dezelfde voet verder te gaan. “Ik vind het fascine-

rend hoe verschillende decors hetzelfde model een heel ander aanzien geven”, zegt Steenaert. “In de donkere decors met het glanzende glazuur is de invloed van de Haagse Plateelbakkerij Rozenburg duidelijk herkenbaar terwijl in de lichte geometrische decors de stijl van De Distel valt te ontwaren. De geometrische decors zijn op een roomkleurige ondergrond, de kleur van de gebakken klei oftewel scherf, geschilderd. Hierop is eerder een matte vernis, de zogeheten voorbrand, aangebracht. Klaas Vet beschouwde deze kenmerkende techniek, die hij destijds al uit Suhl (Saksen, Duitsland) had meegenomen en verder bij De Distel had ontwikkeld, als zijn fabrieksge-

rechts
Imposante collectie van de
Arnhemsche Fayencefabriek.
Foto: Jan van Esch.

Veelzijdig

Verzamelen zit Steenaert in het bloed. Als kind legt hij met veel plezier een collectie gereedschap aan. Steenaert: “Zo leerde ik spelenderwijs met gereedschap omgaan en werden zowel mijn technisch inzicht als de fijne motoriek van mijn handen verder ontwikkeld. Hiervan heb ik mijn hele leven profijt gehad. Vroeger als orthopedisch chirurg, nu onder meer als kunstenaar en restaurator.” Dan gekscherend: “Ik zeg wel eens: ‘tot mijn pensionering in 1997 restaureerde ik vooral verkrommingen van de wervelkolom, daarna keramische objecten. Ik schaf namelijk wel eens gehavend aardewerk aan om mijn collectie te completeren.’” Ook zijn tekentalent valt op. De cartoons die hij in zijn studententijd maakt, zijn onder meer terug te vinden bij het RKD in Den Haag. Het verbaast dan ook maar weinigen dat hij na zijn pensionering beeldende kunst gaat studeren aan ArtEZ, de Arnhemse hogeschool voor de kunsten. De resultaten hiervan zijn overal in huis terug te vinden, zoals in de portretten van zijn elf kleinkinderen, in schilderijen, en in bronzen beelden en penningen.

heim. Het is niet na te maken waardoor verval-singen zijn uitgebleven.” Omstreeks 1915 slaat de Arnhemsche Fayencefabriek een andere weg in met aardewerk waarvoor Perzische decoratiemotieven als inspiratiebron dienen. Decornamen als Marantha, Persian, Elrakka, Lindus en Ispahan verwijzen hiernaar. Geheel nieuw was deze oosterse trend niet. De Delftse plateelbakkerij De Porcelayne Fles was hierin met het zogenoemde Nieuw Delfts voorgegaan. Steenaert: “Dit wekt geen verbazing. Keramiekkabrieken hielden elkaar immers nauwlettend in de gaten.” Met de komst van sierkunstenaar Willem Hartgering, die zijn sporen bij Rozenburg en bij Plateelbakkerij Zuid-Holland in Gouda heeft verdiend en in 1917 de plaats van Philip van Praag inneemt, krijgen de decors onmiskenbaar een Gouds karakter. De vraag naar het Arnhemse sier- en gebruiks-aardewerk blijft toenemen, niet alleen in Nederland maar vooral ver daarbuiten. Dat laatste dankzij het netwerk dat Jacob Vet, die de zakelijke kant van het bedrijf leidt, heeft opgebouwd. In 1919 werken er vertegenwoordigers in Parijs, Londen, New York, Kopenhagen en Sydney. Tot de beurskrach in 1929 blijft het de fabriek voor de wind gaan. Daarna zakt de markt voor kostbaar, handbeschilderd keramiek wereldwijd in. Het maakt plaats voor het goedkopere crisisaardewerk: eenvoudige modellen voorzien van minder bewerkelijke gespoten en druipende glazuren. Dit brengt echter onvoldoende soelaas. Het personeelsbestand, ooit bestaande uit negentig vaklieden, krimpt steeds verder, en in 1934 sluit de Arnhemsche Fayencefabriek noodgedwongen voor altijd haar deuren.

Stickertje

Behalve als een hartstochtelijk verzamelaar en vakkundig restaurator staat Steenaert bekend om de wetenschappelijke wijze waarop hij zijn collectie heeft ontsloten en beschreven. Elk afzonderlijk object is door hem geregistreerd, gefotografeerd en gedigitaliseerd. Ter illustratie pakt hij uit de vitrine een suikerpot van de Arnhemsche Fayencefabriek en draait deze om. “Kijk, hier staat het fabriekslogo, het modelnummer, de decornaam en het schildersmonogram”, legt de verzamelaar uit. “Deze heb ik zodanig in re-

gisters opgeslagen dat zij elk afzonderlijk naar een foto met beschrijving van de bewuste suikerpot leiden, in dit geval een onderdeel van een zeldzaam servies.” Maar er valt nog iets op: een doorzichtig, rond stickertje waarop ‘Collectie Steenaert’ staat, omgeven door een aantal codes. “Elk object heb ik met zo’n stickertje gemerkt. Het vormt de vijfde ingang naar informatie en geeft niet alleen aan dat deze suikerpot tot de Collectie Steenaert behoort, maar ook wanneer en waar ik deze heb verworven, van wie, en in lettercode voor welk bedrag.” Deze aanpak kwam mij goed van pas bij het schrijven van publicaties.” Menig verzamelaar en expert heeft zijn toonaangevend naslagwerk en dito artikelen in de boekenkast staan.

Nieuwe bestemming

Als de Collectie Steenaert min of meer compleet is, ontstaat bij Steenaert het gevoel dat deze niet meer van hem maar van het publiek moet zijn en voor altijd bij elkaar dient te blijven. Hij gaat op zoek naar een nieuwe, toegankelijke bestemming. Dat lukt. Een representatief overzicht van de collectie, bestaande uit ruim duizend objecten, wordt voor eeuwigdurende bruikleen zoals notarieel is vastgelegd, overgebracht naar de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. De Rijksdienst kent de verzameling een hoge culturele, wetenschappelijke en industriële erfgoedwaarde toe, is ermee verguld, en zal deze als Collectie Steenaert beheren. Ministeries en musea kunnen in de toekomst objecten lenen. De kern van het overzicht zal echter permanent in Museum Arnhem te zien zijn. Dat wordt tussen 17 maart en 11 juni 2017 gevierd met de grootse tentoonstelling: ‘Van Art Nouveau tot Art Deco; Keramiek uit de Arnhemsche Fayencefabriek’. Zijn er nu rustiger tijden voor de verzamelaar aangebroken? “Geen sprake van”, antwoordt Benno Steenaert resoluut en wijst naar enkele overvolle vitrines met een dertigtal Arnhemsche Fayence serviezen. “Daarover ben ik nu een artikel aan het schrijven. En zie je die hanglamp? Het is een zeldzaam exemplaar dat ik gisteren nog heb weten te bemachtigen. Mijn hartstocht voor de Arnhemsche Fayencefabriek dooft nooit.”

Meer weten

Bezoeken

‘Van Art Nouveau tot Art Deco, Keramiek uit de Arnhemsche Fayencefabriek’
Museum Arnhem
www.museumarnhem.nl
17-03 t/m 11-06